

УДК 336.77.067:339.7

НАПРЯМКИ ОПТИМІЗАЦІЇ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЮ БАНКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТОВИХ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ

Маркова С.В., к.е.н.

Запорізький національний університет

м. Запоріжжя

У статті досліджено особливості діяльності одного з лідерів вітчизняної банківської системи – ПАТ КБ «Приватбанк» в умовах глобалізації світових фінансових ринків. Автором розраховано основні показники ефективності кредитного портфелю комерційного банку, визначено вплив наслідків фінансово-економічної кризи на вітчизняну банківську систему. Проаналізовано кредитний портфель КБ «Приватбанк» за допомогою статистичних методів та визначено основні напрямки оптимізації його структури.

Ключові слова: кредитний портфель, дохідність кредитних операцій, ефективність.

In this article we investigated the peculiarities of PJSC CB «PrivatBank» activity – one of the national bank system leaders – in terms of world financial markets globalization. The author estimated major effectiveness indexes of commercial bank advances portfolio, defined financial and economic crisis effect on national bank system. CB «PrivatBank» advances portfolio was analyzed with the help of statistical methods. The author defined major approaches to its structure optimization.

Key words: advances portfolio, credit operations profitability, effectiveness.

Актуальність проблеми. Процес інтеграції у світовий фінансово-економічний простір для банківської системи України проявляється у збільшенні наявності капіталу іноземних країн. Умови глобалізації світових фінансових ринках призводять до реструктуризації банківських систем шляхом збільшення операцій злиття та поглинання банків, зростання концентрації капіталу банків, введенні інноваційних технологій, наданні банками нових послуг. В таких умовах, кредитування стає важливою складовою діяльності КБ та головним джерелом забезпечення потреб підприємств у грошових ресурсах, як основа для збільшення інвестицій та зміцнюючи економічний потенціал суб'єктів господарювання. Успішність управління ефективністю банківських вкладень та

© Маркова С.В., 2013

формування ефективної структури кредитного портфелю банку багато в чому залежить від можливостей менеджменту банківських установ, що здійснює оптимальне формування, управління кредитним портфелем та забезпечує належну ефективність діяльності при мінімально можливому рівні ризику та отриманні максимального результату. Оскільки зростання масштабів банківського кредитування без належного врахування ризиків впливає на можливості оптимально управляти сформованим кредитним портфелем, а також створює велику загрозу для ефективного функціонування як окремих комерційних банків, так і банківської системи України зокрема, яка приймає участь у формуванні міжнародного фінансового ринку.

Аналіз останніх наукових досліджень. Проблеми процесу управління кредитним портфелем банку привертають увагу багатьох вчених-економістів, а саме: Алексеєнко М.Д., Гальчинського А.С., Геєць О.В. [1], Дзюблюка О.В., Лазепка І.М., Мороза А.М. [2], Огородніка С.Я., Остапішиної Т.П., Савлука М.І. [2], Сивульського М.І.

На думку дослідників [1-2], кредитний портфель – це сукупність усіх грошових позик, наданих банком з метою отримання прибутку. Надання кредиту може відбуватися у формі позик, облігацій, простих векселів, підтверджених авансів, векселів, строк сплати яких уже настав, рахунків факторингу, овердрафтів, короткострокових комерційних векселів, банківських акцептів та інших подібних зобов'язань [3, с. 10]. В той же час залишається не вирішеним питання формування оптимальної структури кредитного портфелю банку за рахунок ефективного банківського менеджменту.

Мета роботи – визначення основних напрямків оптимізації кредитного портфеля банку за допомогою аналізу стану та структури його кредитних операцій. Дослідження проведено на прикладі одного з провідних вітчизняних банків – ПАТ КБ «Приватбанк».

Викладення основного матеріалу дослідження. На сьогодні КБ ПАТ «Приватбанк» входить до числа найбільших банків країни і є одним з визнаних лідерів банківської системи України (табл. 1).

Згідно табл. 2, у 2011 р. у КБ «Приватбанку» спостерігалось збільшення суми наданих кредитів на 18%, крім того сума показника «Кредити фізичним особам підприємцям» зросла майже в 2 рази.

Таблиця 1. Рейтинг кредитних портфелів банків України (юридичні особи) [4]

Назва	на 01.01.2012 р.	на 01.09.2012 р.	Приріст, млн. грн.	Темп при- росту, %
1.Приватбанк	97115,12	113684,97	16569,9	17,06%
2.Укрексімбанк	50643,22	53244,02	2600,8	5,14%
3.Ощадбанк	48382,51	1001813,51	953431	1970,61%
4.ВТБ Банк	28227,82	30463,01	2235,19	7,92%
5.Промінвестбанк	26906,55	29682,48	2775,93	10,32%
6.Альфа-Банк	17225,55	17636,66	411,11	2,39%
7.Укрсоцбанк, UniCredit Bank	16479,58	16828,98	349,4	2,12%
8.Финансы и Кредит	14169,82	14718,93	549,11	3,88%
9.Первый Украинский Между- народный Банк	13100,80	16577,06	3476,26	26,53%
10.ОТП Банк	11527,85	11602,32	74,47	0,65%

Таблиця 2. Динаміка кредитів та заборгованості клієнтів, 2010-2011 рр., грн.

Показники	2011 рік	Питома вага, %	2010 рік	Питома вага, %	Абс. відх, тис. грн.	Темп росту, %
Кредити, що надані органам державної влади та місцевого самовряду- вання	0	0,00%	5000	0,01%	-5000	0,00%
Кредити юридичним осо- бам	96150607	95,37%	81004078	94,87%	15146529	118,7%
Кредити фізичним особам-підприємцям	551 082	0,55%	277 457	0,32%	273625	198,6%
Іпотечні кредити фізичних осіб	2 789 353	2,77%	2 776 548	3,25%	12805	100,5%
Споживчі кредити фізичним особам	14 344 896	14,23%	8 852 317	10,37%	5492579	162,1%
Інші кредити фізичним особам	9 106 269	9,03%	8 939 771	10,47%	166498	101,9%
Резерв під знецінення кредитів	-22120 997		-16468864		-5652133	134,3%
Усього кредитів за мінусом резервів	100821210	100,00%	85 386 307	100,00%	15434903	118,1%

Найменше відхилення відображає показник «Іпотечні кредити фізичним особам» - 1%, що підтверджує існування проблеми з даними видом банківського продукту не тільки в «Приватбанку», а і у всій банківській системі України. Можливе вирішення даного питання тісно пов'язане з державної підтримкою (наприклад, забезпечення більш низької ставки відсотку).

За даними табл. 3 найбільш поширеним видом забезпечення кредитів є застава, у 2011 р. сума збільшилася на 15% (12825234 грн.), що

відповідає нормі росту суми зростання залучених кредитів (18%). В той же час зменшилася сума нерухомого майна, як застави, на 1030703 грн. та – цінних паперів на 30%. Така динаміка є негативною, оскільки зменшення питомої ваги грошових депозитів, цінних паперів – зменшує суму високоліквідних активів банку, які у разі потреби швидко можна перетворити на гроші.

Таблиця 3. Динаміка кредитів, що забезпеченні заставою 2010-2011 рр., грн.

	2010р.	Питома вага, %	2011 р.	Питома вага, %	Темп приросту, %	абс. відх., грн
Забезпечені заставою, у т.ч.	87532340	100%	100357574	100%	14,65%	12 825 234
Нерухоме майно житлового призначення	4784657	5,47%	3753954	3,74%	-21,54%	-1 030 703
Інше нерухоме майно	3 463 486	3,96%	2731843	2,72%	-21,12%	-731 643
Цінні папери	4 299 983	4,91%	3000564	2,99%	-30,22%	-1 299 419
Грошові депозити	1 061 562	1,21%	1150828	1,15%	8,41%	89 266
Інше майно	73 922 652	84,45%	89720385	89,40%	21,37%	15 797 733

Згідно даним [5, с. 84], спостерігається негативна динаміка збільшення прострочених кредитів у КБ «Приватбанк» на 18%, у той же час затримка за кредитами короткостроковими (від 32 до 92 днів) зменшилася на 1% (з 545361 грн. до 540770 грн.). Позитивним є відсутність у КБ довгострокової затримки платежу від клієнтів (від 93 до 183 днів, а також від 184 до 365).

Ефективність кредитної діяльності банку аналізується за допомогою системи показників, а саме:

1. Дохідність кредитних вкладень – це коефіцієнт, що характеризує ефективність вкладень у кредитні операції і показує, скільки банк отримує доходів з кожної гривні, вкладеної саме в кредитні операції.

$$K_{\text{дох 2011}} = \frac{20775857}{100792210} * 100\% = 20,61\%, \quad (1)$$

Так, у 2011 р. дохідність кредитних операцій становила 20,61%, що на 3% більше ніж у 2010 р. (17,8%).

Отже, структура кредитного портфелю за дохідністю кредитних операцій – позитивна і має тенденцію до нарощування.

2. Дохідність активів за рахунок кредитних операцій КБ «Приватбанк» складе 69% (у минулому 2010 р. – 75%). Отже, діяльність банку становиться більш диференційованою, хоча і залишається досить залежною

від кредитних операцій.

3. Питома вага доходів від надання кредитів у загальній сумі доходів розраховується діленням доходу від кредитних операцій на загальну суму доходів банку:

$$K_{\text{пит.вага}} = \frac{\text{Дохід від кредитних операцій}}{\text{Доходи банку}} = \frac{20775857}{21885657} = 0,95 \quad (2)$$

Отже, питома вага доходів від надання кредитів КБ «Приватбанк» у 2011 р. склала 95%, що на 3% більше ніж у минулому 2010 р.

Головна мета процесу управління кредитним портфелем банку полягає в забезпеченні максимальної дохідності за допустимого рівня ризику. Рівень дохідності кредитного портфеля залежить від структури портфеля. На формування якої істотно впливає специфіка сектору ринку, який обслуговується цим банком. Згідно офіційних даних [6], КБ «Приватбанк» за 2011 р. найбільше видав кредитів підприємствам, що займаються торгівлею (56%), найменше на потреби сільського господарства – 3% (рис. 1).

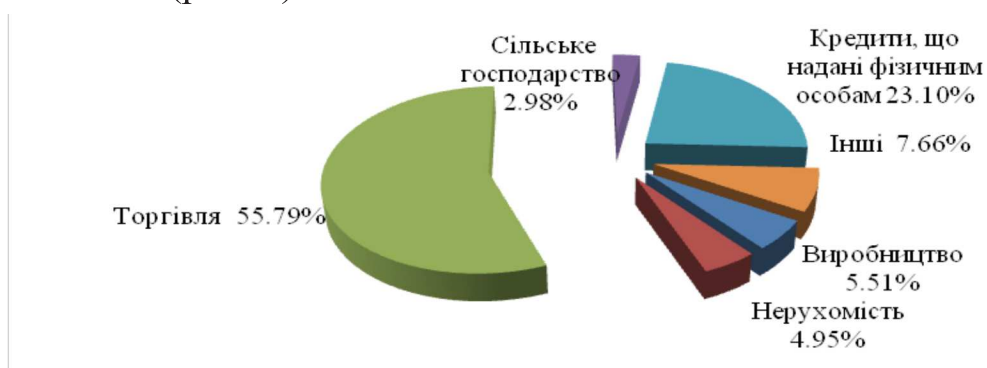

Рис. 1. Структура кредитів за видами економічної діяльності, %

Стратегічно-пріоритетним планом для КБ є нарощування кредитування для промислового сектору економіки.

Згідно розрахунків у табл. 4 коефіцієнт окупності витрат збільшився на 53%, що характеризує діяльність КБ «Приватбанк» - позитивно, тобто сума доходів значно покриває витрати підприємства. Оптимальним значенням чистої процентної маржі – 4,5 %, у КБ «Приватбанк» - 5,47%, що значно перевищує норматив. Показник рентабельності відображає внутрішню політику банку, професіоналізм його менеджерів, які підтримують оптимальну структуру активів і пасивів з погляду доходів і витрат. У 2010 р. цей показник був на рівні нормативу (>1%) і становив 1,21%, у 2011 р. ситуація погіршилася – 0,98%, за рахунок значного

збільшення суми активів.

Таблиця 4. Аналіз ефективності кредитного портфелю, тис. грн.

№ з/п	Показники	2010 рік	2011 рік	Відхилення	Темп приросту
1	Балансовий прибуток	1370180	1425816	55636	4,06%
2	Доходи загальні	18079 893	21885 657	3805764	21,05%
3	Процентні доходи	14232 444	16786 915	2554471	17,95%
4	Непроцентні доходи	3360 171	4513 887	1153716	34,34%
5	Інші операційні доходи	467 277	584 855	117578	25,16%
6	Процентні витрати	8 429 808	8 846 283	416475	4,94%
7	Середньорічні активи загальні	113437222	145 118 473	31681251	27,93%
8	Надані кредити середньорічні	85385307	100792210	31681251	27,93%
9	Витрати загальні	12 887 766	10 162 218	-2725548	-21,15%
10	Витрати непроцентні	4 457 958	7830065	-3142023	70,48%
11	Капітал (статутний)	8860202	13564881	4704679	53,10%
12	Середньорічна чисельність працівників	25 970	27 716	1746	6,72%
коефіцієнти ефективності					
	Показники	2010 р.	2011 р.	Відх	Темп прир
1	Загальний рівень рентабельності (рядок 1/рядок7)	1,21	0,98	-0,23	-14,03%
2	Рентабельність витрат (рядок 1/рядок 9)	11%	14%	3%	27,7%
3	Норма прибутку на капітал (рядок 1 /рядок 11)	15,46%	10,41%	-4,95%	-67%
4	Коефіцієнт окупності витрат доходами (рядок2/рядок 9)	1,54	2,15	0,61	53%
5	Чиста процентна маржа (рівень доходності активів) (рядок 3-рядок 6)/рядок7)*100	5,12	5,47	0,35	6,97%
6	Продуктивність праці, в грн (рядок 2/рядок 11)	52,76	51,44	-1,32	-2,50%

Рентабельність витрат визначається як відношення прибутку до витрат, даний показник характеризує рівень віддачі витрат банку й оцінює суму прибутку, що припадає на одиницю витрат, збільшення цього показника – позитивна динаміка (14%>11%). Банк ефективно використовує наявні ресурси (норматив не менше 1%). В цілому, згідно розрахунків, за два роки не відбулося різкої зміни в рівнях показників, що характеризують зниження окупності доходами і чистим прибутком активів, витрат. Вказані показники, в більшості, мають тенденцію до покращення, деякі значно знизилися (загальний рівень рентабельності), що не свідчить про появу тенденції їх погіршення. Це нормальні періодичні коливання, викликані впливом певних зовнішніх або внутрішніх факторів, бо в той же час рентабельність активів, капіталу, статутного фонду, витрат є достатньо стабільною.

Таблиця 5. Рентабельність діяльності ПАТ «Приватбанк», 2010-2011 рр.

	2010 р	2011 р.	Відхилення	Темп приросту, %
Рентабельність активів, %	$\frac{1370180}{113277765} = 1,21\%$	0,98%	-0,23	-19%
Рентабельність капіталу, %	$\frac{1370180}{8860202} = 15\%$	$\frac{1425816}{13564881} = 11\%$	-4,0	-27%
Рентабельність діяльності по витратам, %	$\frac{1370180}{12887166} = 10,63\%$	$\frac{1425816}{10162218} = 14,03\%$	+3,4	32%

Зауважимо, що рентабельність активів у Приватбанк має відхилення у бік зменшення (2011 р – 0,98%), хоча цей показник найкращий серед українських комерційних банків (табл. 6). Така ситуація підтверджує існування негативних наслідків фінансово-економічної кризи.

Таблиця 6. Рентабельність активів банків України, % [7]

Банки	№	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003
ПРИВАТБАНК	1	1%	1,2%	1,6%	2,7%	1,5%	2,2%	1,1%	0,6%	2,2%
УКРЕКСІМБАНК	2	0,1%	0,0%	1,3%	1,8%	2,0%	1,7%	1,7%	0,8%	0,4%
ОЦАДБАНК	3	0,8%	1,2%	0,5%	1,1%	1,3%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%
РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ	4	0,0%	-3,7%	0,8%	1,3%	1,2%	0,1%	0,2%	0,1%	0,1%
UniCredit (УКРСОЦ- БАНК)	5	0,1%	0,3%	1,6%	1,2%	1,6%	1,1%	1,2%	1,2%	0,9%
ПРОМІНВЕСТБАНК	6	-2,4%	-9,0%	0,4%	0,9%	1,3%	1,5%	1,2%	2,2%	1,4%

Висновки. Основними напрямками оптимізації структури кредитного портфелю КБ «Приватбанк» є:

1. Зменшення проблемної заборгованості за рахунок заходів, що направлені на добровільне погашення заборгованості; реструктуризаційні заходи; претензійно-позовна робота; робота з правоохоронними органами; реалізація заставного майна; списання безнадійної до повернення заборгованості.
2. Зменшення ризиків формування кредитного портфеля за рахунок довгострокових кредитів, а також збільшити частку кредитів, що надаються суб'єктам підприємництва реального сектору економіки.
3. Збереження високого рівня довіри юридичних і фізичних осіб до комерційного банку шляхом своєчасного та повного виконання своїх зобов'язань.
4. Відмова від використання для внутрішнього кредитування іноземної валюти суб'єктами підприємництва. Це дасть можливість

підвищити значення національної валюти, зменшити попит з боку юридичних і фізичних осіб на іноземну валюту. Валютні кредити слід надавати для зовнішньоекономічних операцій.

5. Створення відповідного інфраструктурного та інституційного забезпечення щодо забезпечення банківського сектору загалом та конкретних гравців ринку відповідною інформацією про несумлінних позичальників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Геєць О. В. Основи банківської справи та управління кредитними ризиками / О.В.Геєць, В. М. Домрачев, С. Л. Лондар – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2004. – 237 с.
2. Мороз А. М. Банківські операції : Підручник / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін. ; За заг. ред. А. М. Мороза. – 3-є вид., перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2008. – 608 с.
3. Дьомін О. Політика регіонального розвитку в умовах поглиблення ринкових реформ в Україні / О. Дьомін // Економіка України. – 2003. – №6. – С. 9-15.
4. Путиводитель для банкиров. Рейтинг ассоциации украинских банков [Електронний ресурс] // Агенство «Инترفакс-Украина». – Режим доступу : [http://www.prostobankir.com.ua/spravochniki/rejtingi_bankov/rejtingi_aub/\(org\)/privatbank/\(ind\)/privatecreditamount/\(year\)/2011/\(dir\)/asc/\(sort\)/1](http://www.prostobankir.com.ua/spravochniki/rejtingi_bankov/rejtingi_aub/(org)/privatbank/(ind)/privatecreditamount/(year)/2011/(dir)/asc/(sort)/1)
5. Лузанова С. Ю. Управління кредитним портфелем комерційного банку / С. Ю. Лузанова // Управління розвитком. – 2010. – 16(92). – С. 116-117.
6. Годовой финансовый отчет ПАТ «Приватбанк» за 2011 год [Електронний ресурс] // Офіційний сайт ПАТ КБ «Приватбанк». – Режим доступу: <http://privatbank.ua/>
7. Рентабельність активів банків [Електронний ресурс] // Аналіз банків України: огляди, графіки, факти. – Режим доступу: <http://bankografo.com/analiz-bankiv/bankivska-statystyka/pokazniki-diyalnosti-bankiv-vidnosni/rentabelnist-aktiviv-bankiv-ukrayini-roa>